

Sestklasnieki neraud

Žaks Frīnss

No nēderlandiešu valodas tulkojusi **Inese Paklone**

Ilustrējis **Edmunds Jansons**

Liels un mazs, 2021

ISBN: 978-9934-574-68-9

Sinopse

Grāmata „Sestklasnieki neraud” vēsta par klasi, kuru nodarbina normālas, vecumam atbilstošas lietas – futbols, kašķi starp zēniem un meitenēm, gatavošanās skolas mūziklam, gaidāmā nometne dabas rezervātā. Taču visu šo dabisko skolas ikdienas prieku un satraukumu plūdamā ielaužas traģisks notikums, kam nav gatavs neviens: sportiskā un drosmīgā klasesbiedrene Akija, kas aizraujas ar futbolu, izrādās smagi slima. Diagnoze ir skarba – leukēmija.

Kā šajā situācijā jūtas un reaģē Akija, viņas vecāki un klasesbiedri – to visu rakstnieks attēlo saudzīgi, nešausminot, un tomēr bez kādas laipošanas, detalizēti un rūpīgi, modinot lasītājā gan iejušanos un līdzjūtību, gan brīžiem vēlmi vienkārši aizvērt grāmatu un pārvilkt segu pār galvu. Arī guļot slimnīcā, Akija nepārstāj iesaistīties klases dzīvē, viņu interesē viss, kas notiek, gan skolas gada noslēguma pasākums, gan eksāmens, kurā viņa nevar piedalīties, gan futbola turnīrs, gan idejas par to, kā varētu audzinātājai Īnai atrast jaunu mīļoto, jo viņa ir atraitne. Akija saņem un raksta vēstules, viņu apciemo draudzenes un arī iepriekš tik kašķīgie zēni.

Uz kādu laiku Akija atkal var atgriezties skolā, viņa kopā ar klasi pēta, kur varētu mācīties tālāk pēc pamatskolas beigšanas, tad atkal ārstējas, mokās ar nīgruma un dusmu lēkmēm, atkal cīnās un atgriežas skolā, kopā ar mammu piedalās nometnē, atkal dodas uz slimnīcu... Klase sakļaujas ap viņu aizvien ciešāk un paliek kopā līdz galam.

Nēderlandē grāmata grāmata guvusi lielu popularitāti, tā ekranizēta, 2012. gadā filma ieguvusi skatītāju balvu Nēderlandes Nacionālajā filmu festivālā un kļuvusi populāra arī citās valstīs. „Stāsta varoņos atpazīnu arī mūsu bērnus, ģimenes, mūsu slimnīcas māsiņas, dakterus un nodaļas ikdienas dzīves ainas. Mazās holandiešu Akijas stāsts ir kā gaiša piemiņa daudziem drosmīgiem bērniem,” saka Liene Dambiņa, Bērnu slimnīcas fonda vadītāja.

Grāmata piemērota bērniem, sākot no 9 gadu vecuma.

Noskaties īsu video par grāmatu [šeit!](#)

Par autoriem:

Nēderlandiešu rakstnieks **Žaks Frīnss** (*Jacques Vriens*, 1946) ir viens no visvairāk lasītajiem mūsdienu bērnu rakstniekiem Nēderlandē, un nu jau var teikt – arī Latvijā. Viņu pie mums populāru padarīja skolotājs Jāps no Ineses Paklones sastādītā un tulkotā stāstu krājuma „Skolotājs Jāps var visu” („Liels un mazs, 2009) – mazliet savāds, pat traks, bet ļoti godīgs, cilvēcis un gudrs skolotājs, kurš labi saprotas ar bērniem un spēj neparastā veidā atrisināt grūtas situācijas, panākot bērnu uzticēšanos. To visu, kā izrādījās, novērtēja arī Jāpa kolēģi Latvijā – grāmata tikusi apspriesta pat skolotāju konferencēs. Jāps un viņa klase ieguva ļoti spilgtus vaibstus JRT izrādē, kur Kaspars Znotiņš bija „Jāpiņš”, bet Guna Zariņa kopā ar kedu, lāci, burku un citiem priekšmetiem tēloja visu klasi. Grāmata piedzīvojusi atkārtotas tirāžas, saņēmusi 1. vietu „Bērnu žūrijas” balsojumā, iestudēta arī radioteātrī.

Arī rakstnieks Žaks Frīnss pats ir bijis skolotājs bērniem no 6 līdz 12 gadu vecumam, vēlāk arī pamatskolas direktors. Stāstos viņš ietvēris daudz ko no savu pedagoga gadu pieredzes. Rakstnieks izprot un respektē bērnu uztveres īpatnības un lasītprasmes līmeni, rakstot viegli uztveramā, sintaktiski nesarežģītā, tomēr bagātā, ar ikdienas leksikas krāsām atdzīvinātā valodā, ko veiksmīgi atveido tulkotāja. Viņš nevirās ne no jokiem, ne no asarām, risina svarīgas saskarsmes un tolerances problēmas. Grāmata „Sestklasnieki neraud” balstās uz reāliem notikumiem klasē, kuras audzinātājs bijis Žaks Frīnss.

Tulkotāja **Inese Paklone** (1954) studējusi latviešu valodu un literatūru Latvijas Universitātē, pēc tam Latvijas un Nēderlandes augstskolās – angļu un nēderlandiešu valodas, tulko un atdzejo no tām un krievu valodas, raksta stāstus un dzejoļus bērniem. Viņai iznākušas četras prozas un viena dzejoļu grāmata – „Es picas brālēnu cepu”, kas 2021. gadā bija nominēta Jāņa Baltvilka balvai, un publicētas apmēram 30 tulktas grāmatas bērniem, no kurām dažādos gados „Bērnu žūrija” divām piešķirusi pirmo vietu, vienai – trešo. Savu pirmo grāmatu Inese Paklone sāka rakstīt jau 11 gadu vecumā. Iecerētais romāns ar nosaukumu „Viņi” par atnācējiem no kosmosa balstījās uz papa stāstīto, ka Amerikā virs šosejas laidies lidojošais šķīvītis un zem tā braucošajai automašīnai apstājies motors, bet braucējam – pulkstenis. Šis stāsts palika nerealizēts, tomēr skolas laikā viņa uzņēmās sarakstīt lugu, izmantojot grāmatu par trim musketieriem. Tā gan tika uzrakstīta līdz galam un arī spēlēta. Paklone strādājusi Latvijas Radio mūzikas raidījumu redakcijā, ieguvusi filoloģijas doktora grādu ar pētījumu „Literāra darba autorības koncepts: kontekstuālie aspekti”, ir Latvijas Autoru biedrības AKKA/LAA izpilddirektore.

Viņas tulkojumi veido jau veselu izcilas bērnu literatūras grāmatplauktu. Tajā ir flāmu un holandiešu bērnu folkloras krājums, vairāki nēderlandiešu klasiķes Annijas M. H. Šmites (*Annie M.G. Schmidt*) stāsti, viņa iepazīstinājusi Latvijas bērnus ar Maksu Felthausu (*Max Velthuijs*) un Vardulēnu, Tonu Telehenu (*Toon Tellegen*) un briesmīgo skolotāju Krāsni, Sīmona van der Hēsta (*Simon van der Geest*) Zirreni, Barta Mūjārta (*Bart Moeyaert*) Brāļiem, Paula van Lona (*Paul van Loon*) Šausmu autobusu un Žaka Frīnsa (*Jacques Vriens*) skolotāju Jāpu, kā arī dažādu autoru dzeju bērniem un holandiešu skaitāmpantiem. Sevišķi lielu atsaucību guvušas „Liels un mazs” izdotās stāstu izlases: „Šausmu autobuss”, ko „autobusa izrādē” uzveda Nacionālais teātris, un „Skolotājs Jāps var visu”, kas pārtapa aizraujošā objektu teātra izrādē un bija Jaunā Rīgas teātra repertuārā vairāk nekā desmit gadus, bet tagad pieejama internetā. Par Žaka Frīnsa stāstu krājuma „Skolotājs Jāps var visu” tulkojumu saņēmusi Autortiesību bezgalības balvu.

Edmunds Jansons (1972) ir animācijas režisors, mākslinieks, grāmatu ilustrators. 2001. gadā dibinājis animācijas studiju *Atom Art* un tajā uzņēmis virkni izcilu filmu, kas guvušas atzinību gan Latvijā, gan starptautiskos filmu festivālos: „Čiža acīm” (2007), „Pavasaris Vārnu ielā” (2009), „Kora turneja” (2012), „Starptautiskā Tēva diena” (2012), „Roņu sala” (2014), īsfilmu cikls „Lupatiņi” (2010–2020), „Bize un Neguļa” (2017), pilnmetrāžas filma „Jēkabs, Mimmi un runājošie suņi” (2019), „Goda sardze” (2021) u.c. Līdztekus animācijai Edmunds Jansons radījis oriģinālas un mūsdienīgas ilustrācijas bērnu grāmatām, sadarbojoties ar izdevniecību „Liels un mazs”. Tieši viņš ilustrēja Žaka Frīnsa grāmatu “Skolotājs Jāps var visu” un saņēma par šo darbu Nacionālo grāmatu mākslas balvu „Zelta ābele” un Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu grāmatu mākslā (2009). Baltvilka balva tika piešķirta arī igauņu rakstnieka Andrusa Kivirehka latviski tulkotās grāmatas „Kaka un pavasaris” ilustrācijām (2013), bet IBBY pasaules ilustratoru Goda sarakstā Jansons iekļauts ar ilustrācijām Ineses Zanderes grāmatai „Brīnumbēbīša gads”. „Sestklasnieki neraud” latviešu izdevumā Jansons veidojis ilustrācijas, izmantojot „Lego” stilistiku, un radījis citādus, no ikdienas realitātes nedaudz atsvešinātus tēlus, kas precīzi atklāj grāmatas varoņu emocionālos stāvokļus. Jau bērnībā viņš zīmēja komiksus, izdomāja filmu varoņus un filmu stāstus, bet, mācoties 5. klasē, pēc Anša Bērziņa un Rozes Stiebras lekcijas nolēma, ka gribētu kļūt par animācijas filmu veidotāju. Kopš 19 gadu vecuma strādājis studijā „Dauka” par animatoru, operatoru, režisora asistentu, un paralēli tam vadījis bērnu vasaras nometnēs animācijas darbnīcas. Edmunds Jansons beidzis Latvijas Kultūras akadēmijas TV režijas kursu, Maskavas Valsts kinematogrāfijas institūta animācijas režijas kursu un Tallinas Mākslas akadēmijā ieguvis maģistra grādu animācijas režijā, mācās Latvijas Mākslas akadēmijas doktorantūrā un strādā pie jaunas pilnmetrāžas animācijas filmas.

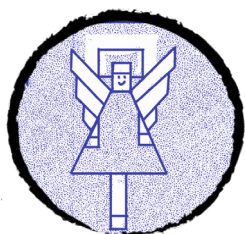
UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

sagatavoti sadarbībā ar BKUS/Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas onkoloģijas nodaļas māsu Madaru Blumbergu.

GRUPU PĀRRUNU CIKLS „JA MĒS BŪTU AKIJAS KLASĒ”

Pirmā saruna. Šoks

Kad Akija nokļuva slimnīcā un uzzināja, ka ir slima ar leukēmiju, vecāki ar Akijas piekrišanu informēja par to viņas klases audzinātāju un klasesbiedrus.

- Kā stāsta varoņi jutās un kā izpauda savas emocijas brīdī, kad uzzināja par Akijas saslimšanu?
- Kā tu domā, vai līdzīgā situācijā tu vēlētos, lai tavi klasesbiedri zina par saslimšanu?
- Kādas ir tavas asociācijas vārdiem „vēzis”, „onkoloģiska saslimšana”, „leikēmija”?

Otrā saruna. Atbalsts

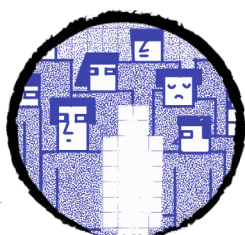
Akijai un viņas ģimenei ļoti mainījās ikdiena. Vecāki pavadīja daudz laika slimnīcā kopā ar Akiju. Kad Akija bija mājās, mamma palīdzēja Akijai tikt galā ar mājas lietām. Kad Akija jutās gana stipra, viņa devās uz skolu pie klasesbiedriem. Akija ļoti skuma pēc klasesbiedriem un mājām.

- Kā klasesbiedri atbalstīja Akiju, uzzinot ka viņa saslimusi ar leukēmiju?
- Kā Elīze palīdzēja Akijai un ģimenei?
- Kādu nedarbu izstrādāja Elīze, Brahimīšs un Laurens, dodoties ciemos pie Akijas uz slimnīcu?
- Kā tu paustu savu atbalstu Akijai, ja būtu viņas klasesbiedrs un uzzinātu par viņas saslimšanu?
- Vai tev dzīvē ir nācies atbalstīt smagi slimu draugu?

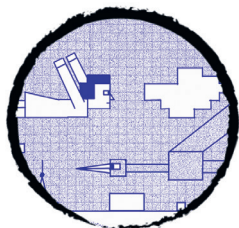
Trešā saruna. Zaudējums un sēras

2021. gadā lielākajai daļai bērnu, kuri saslimst ar leukēmiju, izdodas izārstēties. Katru gadu arvien vairāk saslimušo bērnu, saņemot ķīmijterapiju un veicot dažādus izmeklējumus un procedūras, izārstējas. Tomēr ir daļa, kuriem tas neizdodas, un ārstiem kopā ar zinātniekiem vēl daudz jāstrādā, lai neviens bērns nemirtu no leukēmijas un citām onkoloģiskām slimībām. Lai gan zāles, uras tiek ievadītas Akijas īpašajā kateatrā, uz brīdi palīdz, leukēmija tomēr ir stiprāka un Akija nomirst.

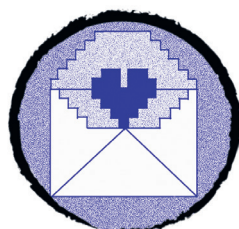
- Kā tu juties, uzzinot, ka stāsta varone Akija nomira?
- Kā klasesbiedri uzzināja par Akijas nāvi?
- Kā jutās stāsta varoņi, Akijas klasesbiedri, uzzinot par Akijas nāvi?
- Kā klasesbiedri godināja Akijas piemiņu?
- Kas notika Akijas bērēs?

Varbūt esat zaudējuši kādu tuvu cilvēku un vēlaties pastāstīt, kā jutāties un kas jums bēdās palīdzēja.

- Vai tu esi bijis kādās bērēs? Kas parasti notiek bērēs?
- Kā tiek godināti miruši cilvēki Latvijā?
- Vai esi zaudējis kādu sev tuvu cilvēku?
- Kas tev palīdzēja tikt pāri sērām?

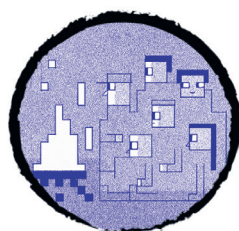
RADOŠS UZDEVUMS „VĒSTULE AKIJAI”

Akijas klasesbiedri sūtīja viņai uz slimnīcu vēstules, zīmējumus, dzejoļus, viņi zīmēja savus portretus, izgatavoja īpašu Akijas avīzi un ieskaņoja trakas ludziņas, mīklas, jokus un dziesmiņas. Ik dienas Akijai slimnīcā pienāca žūksnis pasta sūtījumu, lai Akiju izklaidētu, uzmundrinātu un mierinātu, lai mēģinātu, cik vien bieži iespējams, Akijai piedāvāt citas problēmas, par ko domāt.

Sagatavo arī tu savu sūtījumu, kas varētu iepriecināt Akiju, izmantojot gan papīru, rakstāmpiederumus un krāsas, gan veidojot audio vai video ierakstus telefonā.

UZDEVUMS „MĒS ESAM DAŽĀDI”

Sestklasnieki un viņu skolotāji stāstā ir ļoti dažādi, katram ir savas raksturīgas rakstura, izskata un uzvedības iezīmes.

Akija, Elīze, Laurens, Brahimiņš, Jups, skolotāja Īna, skolotājs Henks, Nilguna, Kristele, Annemīke, Arno, Hasna, Patriks, Frenklins, Mārīta, Tamāra, Līsbete – vai tu esi viņus labi iepazīs?

Ieraksti teikumos katram raksturojumam atbilstošo grāmatas varoņa vārdu (pareizajā locījumā)!

1. bija liela un nebaidījās ne no viena.
2. ir tik mazs cilvēciņš, un tomēr tik veikls ar tik lielu riteni.
3. Tiklīdz skolotāja pateica kaut ko pieaugušāku, uzreiz cēla pirkstu.
4. bija sīka un trausla, un šķita, ka izgaisīs, ja viņai kāds piedurs pirkstu.
5. tikko palika piecdesmit.
6. sevi uzzīmēja kā Ziemsvētku eņģeli.
7. , dabiski, uzreiz izsmēja par viņas dziedošo akcentu.
8. skatiens izteica pietiekami: pērkonis un zibeņi.
9. īpaši labi spēlēja futbolu. Viņi par to varbūt viņu apskauž.

10. vienmēr atrodas jokaini risinājumi.
11. organizē futbolklubu tikai zēniem.
12. Šķita, ka lielāko daļu laika nevis mācījās, bet muļķojās. Taču, kad beidzot pieķērās pie darāmā, drīz vien tas bija gatavs.
13. bija sevi uzzīmējusi sevišķi resnu ar lasāmbriļiem uz deguna un pārspīlēti lielu matu copi.
14. un vienmēr tādi derdzīgi gājieniņi.
15. Cik tu vienmēr esi histēriska, !
16. ļoti lepojās, ka vienmēr iedrošinās jautāt par visu.
17. mērkaķojās pakaļ skolotājam Henkam.
18. un nepavisam nepatīk futbols. Viņas arī starpbrīžos nekad netrenējas.
19. mati sāk pa druskai krist ārā.
20. vajadzētu sevi uzzīmēt kā briesmonīti.
21. ir nāves bailes no špicēm.
22. izdevās tas, ko bija solījusi Rihardam – nezaudēt dūšu un turpināt priecāties par dzīvi.
23. jutās atvieglots, uzzinājis, ka nav vainīgs pie tā, ka Akija nu guļ slimnīcā.
24. visu laiku spiedz.
25. bija uzpirkusi Frenklinu ar dažām končām un tā uzzinājusi visu par FK „Zēspēla”.
26. Tas mazais podu gāzējs ir jokupēteris.
27. Stiprais vēl arvien nevar pārdzīvot, ka meitenes arī spēlē futbolu.
28. Klau, Brahimīņ, vai tu zini, ka sapņo par tevi?
29. ļoti mīlēja to vīrieti, kas tagad ir miris.
30. Pēdējā laikā visai ātri sadusmojās.
31. bija liels pīts grozs kaķu pārnēsāšanai.

32. Skolas nometnēs vienmēr uzstājās kā pavārs.
33. Fināls izrādījās satraucošs – starp zēnu no „Ceļveža” un
34. – Varbūt mums jālūdzas par Akiju? – ierosināja.
35. norādīja uz savu galvas autu.
36. tēvs strādāja policijā.
37. – Mēs vienmēr savā starpā saņaudamies, – kundzēm paskaidroja
38. guļ un raud, viņa ilgojas pēc mājām.
39. , kura izcili zīmēja, bija sagatavojusi lielu portretu.
40. vienkārši patur galvā savu lakatu un savu naģeni.
41. ir traks uz futbolu, bet viņam it nemaz nepatīk pastaigāties.
42. atkal bija ar našķiem uzpirkusi, un viņas zināja zēnu plānus.
43. tik labi prot spēlēt ģitāru.
44. Akija paliecās uz pusi un piepeši noskūpstīja viņu uz vaiga.
45. savu naģeni bija skaisti izgreznojis ar ziedīņiem, uzlīmēm un nozīmītēm, un ar to lepojās.
46. krita panikā. Viņa nosvieda pildspalvu uz galda un bezcerīgi vērās skolotājā.
47. ir turciete, bet ir marokānis.
48. Pēdējā laikā darīja vai teica ko tādu, ko agrāk nekad neiedrošinājās.

Pareizās atbildes:

1. Akija. 2. Brahimīņš. 3. Arno. 4. Elīze. 5. Skolotājam Henkam. 6. Laurens. 7. Elīzi. 8. Skolotājas Īnas. 9. Akija. 10. Skolotājai Īnai. 11. Jup. 12. Brahimīņš. 13. Skolotāja Īna. 14. Jupam, Frenklinam. 15. Kristelei. 16. Arno. 17. Skolotāja Īna. 18. Annemīkei, Māritai. 19. Akijas. 20. Jupam. 21. Kristelei. 22. Skolotājai Īnai. 23. Jup. 24. Kristele. 25. Tamāra. 26. Brahimīņš. 27. Jup. 28. Nilguna. 29. Skolotāja Īna. 30. Akija. 31. Laurensam. 32. skolotājs Henks. 33. Annemīki. 34. Patriks. 35. Hasna. 36. Arno. 37. Brahimīņš. 38. Elīze. 39. Līsbete. 40. Hasna, Akija. 41. Skolotājs Henks. 42. Tamāra, Frenklinu. 43. Skolotājs Henks. 44. Laurensa. 45. Brahimīņš. 46. Annemīke. 47. Nilguna, Brahimīņš. 48. Akija.

Uzrakstiet šādus teikumus, kas raksturo cilvēka izskatu, raksturu vai rīcību, arī par saviem klasesbiedriem. Apmainoties ar sagatavotajiem uzdevumiem, mēģiniet tajos atpazīt klasesbiedrus un ierakstīt viņu vārdus, pēc tam nolasiet, noskaidrojiet kļūdas un kopīgi pārrunājiet raksturīgo.

Saruna ar tulkotāju Inesi Pakloni

Kā tu kļuvi par tulkotāju?

Kad gāju pamatskolā, mans paps no rīta mācīja latīņu valodu medicīnas māsu skolā, vakaros – vācu valodu vakarskolā, bet vēlu vakaros rakstīja zinātnisku darbu par krievu dzeju latviešu valodā. Viņš man parādīja Ļermontova viena dzejoļa vairāk nekā desmit atdzejojumus latviski. Tos bija veikuši dažādi autori, un tie interesanti atšķīrās, katrā bija klāt atdzejotājs. Tas man patika.

Manis pašas pirmie atdzejojumi četrpadsmit gadu vecumā arī bija no krievu valodas – rubajas, mani ārkārtīgi pārsteiguši dzejoļi, kādus latviski nebiju redzējusi. Paps paslavēja atdzejojumus, tikai atgādināja, ka oriģināli ir persiešu valodā, kuru es neprotu. Es biju tulkojusi brīnišķīgo krievu tulkojumu. Kopš tā laika neatzīstu nevienu tulkojumu no starpniekvalodas, nevis no oriģināla.

Kā tu izvēlējies valodas, no kurām tulkot?

Studiju laikā klāt pie pamatprogrammas gada vēl četrus mācījos latīņu valodu, iztulkoju fragmentu no Ovidija „Metamorfozēm”, tomēr neturpināju. Gribēju kaut ko ne tik labi nostāvējušos. Iztulkoju trīs amerikāņu dzejnieku dzejas kopas, arī krievu un jidišvalodas bērnu folkloru.

Tad izlēmu, ka mācīšos valodu, no kuras Latvijā tolaik netulkoja neviens, – nēderlandiešu valodu. Papa brālis no Beļģijas atsūtīja lielās skaidrojošās vārdnīcas, un tā es sāku – tulkojot flāmu un holandiešu bērnu dziesmiņas. Man Beļģijā bija septiņi brālēni un māsīcas, kuri runāja šo valodu, un es cerēju, ka kādreiz, kad viņus satikšu, varēsim izskaidroties abās valodās. Jāatgādina, ka pirmo reizi no PSRS uz šīs valodas zemi man atļāva izbraukt 1990. gadā, kad jau bija iznākušas grāmatas ar maniem tulkojumiem. Man brālēni un māsīcas bija arī Zviedrijā un ASV, bet no šo valstu valodām jau bija labi tulkotāji.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Visu laiku pēc universitātes strādāju algotu darbu, tāpēc tulkoju neliela apjoma saceļumus – dzejoļus un darbus bērniem. Patlaban šo grāmatu ir ap trīsdesmit.

Bērnu grāmatās nereti ir personvārdi, kas jāiztulko. To nedara grāmatās pieaugušajiem. Bērnu grāmatās īpašvārdi raksturo personu. Tā tulkojumā parādījās kaija Kāreļs ar koka kāju, vāverēns Bīļuks ar augstuma slimību, svepstošais gliemežvāks Svepstutūta, garākais pasaules zirgs Garrumaks un Tīrākas kundze, kura apsēsta ar tīrības uzturēšanu. Citā grāmatā bērni lamājas tādā dialektā, ko pārējie nesaprot, jāmeklē kas atbilstošs latviešu valodā, slenga vārdnīcās. Un vēl bērnu grāmatās notiek valodas apgūšana un spēles ar valodu. Esmu arī pati uzrakstījusi sešas grāmatas bērniem. Manuprāt, arī tajās palaikam manāms spēlīgs un dauzonīgs noskaņojums pat visai nopietnās lietās.

Kas bija visgrūtākais, tulkojot šo grāmatu? Kam bija īpaši jāpievērš uzmanība?

Grāmatas varoņi dzīvo vecā Eiropas daļā – kādreizējā Limburgas hercogistē, kas pirms pāris simtiem gadu sadalīta starp Nēderlandes un Beļģijas karalistēm, katrā no tām izveidojot savu Limburgas provinci. Tur runā stipri atšķirīgi no literārās nēderlandiešu valodas. Žaks Frīnss tur dzīvo un izmanto šo īpatnumu, gan nepārspilējot to. Limburgismi reizēm atspoguļoti viņa varoņu sarunās. Pricējās, ka latviski atradu adekvātus

bērnu lamuvārduņus „baigā brenne” un „pilnīgs auers”, kas ir tikpat mazzināmi un skan tikpat pieklājīgi un nesaprotami kā oriģinālie. Divas latviešu slenga vārdnīcas izšķirstīju pa divi lāgi, bet atradās! Vienmēr cenšos atainot autora un varoņu valodas īpatnības iespējami atbilstoši.

Ja ieskatāties vārdnīcā vai internetā, redzam nosaukumus Nīderlandes karaliste, Nīderlande, nīderlandiešu valoda. Ir arī Holande un holandiešu valoda. Grāmatā „Sestklasnieki neraud” un arī citos tavos tulkojumos rakstīts citādi: nēderlandiešu valoda, Nēderlande. Kāpēc tā? Kādā valodā runā Nēderlandē? Un ar ko Nēderlande atšķiras no Holandes?

Nīderlandes sūtniecības dažādās valstīs visai bieži saņem un izsūta memorandumus Nēderlandi nesaukt par Holandi. Nīderlandes valstī ir 12 provinces, un divas no tām ir Holandes – Ziemeļholande un Dienvidholande. Patlaban nav nekāda pamata valsti dēvēt tikai šo provinču vārdā. Par Holandi varēja runāt tās zelta laikmetā – 17. gadsimtā, kad tai bija stipra tirdzniecības un kara flote, tās racionālie un strādīgie iedzīvotāji ap to veidoja valsti un pirmo republiku pasaulē. Tad arī mūsu tautasdziesmās dainojām, ka „olenderu laiva nāca” (olenderi vai holenderi – holandieši).

Tas pats vēl jo vairāk attiecas uz valodu, ko nekādā ziņā sen jau nedrīkst dēvēt par holandiešu valodu. Jau 19. gadsimta beigās tika sastādītas un izdotas pirmās nēderlandiešu valodas skaidrojošās vārdnīcas, kas ietilpināja gan visu divpadsmit Nīderlandes provinču leksiku, gan arī šajā pašā valodā runājošo piecu provinču leksiku no Beļģijas flāmu reģiona. Tātad holandiešu vārdi ir tikai maza daļa no visas šīs valodas bagātības.

1947. gadā nēderlandiešu valoda apstiprināta par oficiālo literāro un rakstu valodu abās valstīs – Nēderlandē un Beļģijā, kurās vienlaikus vēl ir arī izloksnes un reģionu valodas. Nēderlandiešu literārajā, normētajā valodā runā radio un TV, tajā raksta avīzes un grāmatas. Nosaukums „holandiešu valoda” izslēdz ne vien šo nēderlandiešu kopvalodu, bet arī zēlandiešu vai Brābantes izloksnes, kā arī veselu reģionu – Flāndriju.

Nīderlandi esam latviešu valodā dabūjuši ar vācu valodas starpniecību (*Niederland*). Šo pašu vārdu paši nēderlandieši izrunā kā Nēderlandi (*Nederland*). Abi vārdi nozīmē to pašu – Lejas zeme, Lejzeme. Man šķiet tikai valodnieciski pareizi un vēsturiski godīgi turēties pie valsts un valodas pašnosaukuma un tā izrunas. Interesanti, ka novecojis apzīmējums nēderlandiešu valodai ir *Nederduits* – lejasvācu. No *Duits* cēlies angļu apzīmējums šai valodai – *Dutch*. Par lejasvācu izloksnēm sauc izloksnes Ziemeļvācijā gar Baltijas jūru un Nīderlandes austrumos, kur abas valstis robežojas. Ja ieskatāties latviešu valodas ģermānismos, tad liela to daļa ir nākuši no lejasvācu, ne augšvācu valodas. Tas bija iespējams, pateicoties pēdējam Eiropas krusta karam, Hanzas savienībai un mobilajiem vācu un nēderlandiešu ļaudīm.

Vai Žaks Frīnss runā limburgiski?

Viņš dzimis un mācījies Holandē, dzīvojis dažādās Nīderlandes vietās un Limburgā ir ienācējs, nav tā sauktais novada rakstnieks, bet gan runā un raksta literārajā kopvalodā. Taču, dzīvojot izloksnes reģionā, noteikti pielīp tās vārdi. Man pat pēc viena Ventpīli pavadīta vasaras mēneša sāk pazust galotnes un atšķirība starp dzimtēm. Nēderlandiešu valodā var lietot pat vairāk reģionālo valodas īpatnību, un rakstniekam varonis, kurš runā kādā izloksnē, parasti ir lielisks atradums un grāmatas vērtība.

Kas ir Limburgas rausis?

Limburgas rausi kādreiz gatavoja svētkiem – pirmajai komūnijai, kāzām, Ziemassvētkiem, taču kopš 20. gadsimta vidus – arī „parastām svētdienām”. Tagad tas ir gards Limburgas suvenīrs, taču nopērkams arī beķerejās un daudzos lielveikalos ārpus Limburgas. Tā ir apaļa pildīta plātsmaize 27–32 cm diametrā. Pamatnē ir salda rauga mīkla, pildījumā var būt ērkšķogas, ķirši, plūmes, āboli, arī to biezeņi vai rīsu putra. Ir pat īpaši moderns variants ar burkānu pildījumu. Rausis tiek noseigts ar mīklas kārtu vai sloksnītēm, vai ar drumstalām, un cepts viss kopā cepeškrāsnī. Reizēm to pasniedz ar putukrējumu.

Sestklasnieki gatavojas Cito eksāmenam – Latvijas bērni tādu eksāmenu nepazīst. Kas tas ir?

Cito eksāmeni Nēderlandes sākumskolās ir divreiz gadā. Beidzot sākumskolas pēdējo – 6. klasi, noslēguma eksāmena uzdevumus sastāda *CITO* – Centrālais eksāmenu attīstības institūts, no kura nosaukuma radies šis eksāmenu nosaukums. Un noslēguma eksāmena rezultāti ir caurlaide uz mācībām vidusskolā.

Vai, tulkojot grāmatu, tu spēji iztēloties, kā rīkoties, ja saslimst kāds tuvs cilvēks – bērns? Vai šī grāmata spētu palīdzēt?

Jā, ir briesmīgi, ja tuvinieks saslimst ar ko grūti ārstējamu. Mana mamma bija ārste, krustmāte arī, visu bērniņu mājas viesībās viņas jau pēc pirmajām 20 minūtēm sāka apspriest smagos gadījumus katra savā slimnīcā. Vecmamma laukos bija iedzīvojusies tuberkulozē, mans brālis arī – un tika dakterēts Baltezera sanatorijā. Taču tad jau TBC bija uzvarēta un ne tik bīstama. Tomēr raizes ir briesmīgas. Ar šausmām domāju, kā ir, ja tu nevari neko izdarīt. Tā ar insultu slimnīcā nomira mamma, kuras atslēgšanu no aparātiem mums abiem ar papu vajadzēja atļaut.

Nedomāju, ka grāmata spēj pašam slimajam palīdzēt pret izmisumu par slimību. Varbūt tikai nedaudz atgādināt, ka ar šo slimību slimo arī citi. Tomēr tas nav pat mierinājums.